

Asia: Valtioneuvoston U-kirjelmä, U122021 vp

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston kirjelmästä Eduskunnalle koskien EU:n sekä Kiinan kansantasavallan välisen investointisopimuksen neuvottelemista (Kiinan kanssa tehtävä investointisopimus). Finnwatch keskittyy lausunnossaan kommentoimaan kirjelmän kestävän kehityksen lukua, erityisesti ihmisoikeuksia, koskevia kohtia. Lausuntonamme toteamme seuraavaa:

Ihmisoikeudet

Sopimuksen ihmisoikeuksia koskevat kirjaukset ovat parhaimmillaankin heikkoja. Kiina ei tosiasiallisesti sitoudu edes Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimusten ratifiointiin ja toimeenpanoon.

Kiinassa perustavanlaatuisten työelämän oikeuksien loukkaukset ovat systemaattisia ja rakenteellisia. Ammatillisen järjestäytymisen vapautta ei käytännössä ole eikä Kiinan kansallinen lainsäädäntö tunne lakko-oikeutta. Ainoa sallittu ammattiliitto on kommunistisen puolueen alaisuudessa toimiva All-China Federation of Trade Unions. Työelämänoikeuksien puolustajat kohtaavat työssään häirintää, ja Hongkongissa uusien turvallisuuslakien nojalla pidätettyjen aktivistien joukossa on paikallisen ammattiyhdistysliikkeen johtohahmoja. Kiinassa teetetään laajasti pakkotyötä, myös valtion toimesta tai sen tuella muun muassa vankityövoimalla ja uiguureilla erilaisten koulutus- ja kehityshankkeiden nimissä.

ILO:n kahdeksasta perussopimuksesta Kiina ei ole ratifioinut neljää¹. Näistä kaksi liittyy pakkotyöhön ja kaksi ammatilliseen järjestäytymisen vapauteen ja kollektiiviseen neuvottelu-oikeuteen. U-kirjelmässä todetaan, että "Kiina sitoutuu myös jatkuvien toimien kautta pyrkimään ratifioimaan erityisesti ILO:n yleissopimukset 29 ja 105, jotka koskevat pakkotyötä." Järjestäytymisen vapautta koskevia sopimuksia ei suoraan tässä yhteydessä edes mainita.

Sanamuodot em. sitoutumuksessa vaikuttavat olevan tyypillisiä EUn kauppasopimuksille. Esimerkiksi EUn ja Korean välisessä kauppasopimuksessa osapuolet sitoutuvat tekemään jatkuvia ponnisteluja ("*continued and sustained efforts*") ILO:n perussopimusten ratifioimiseksi. Ko. kauppasopimuksen kohdalla asiantuntijapaneeli on nimenomaisesti todennut², että etenkin silloin kun tämän tyyppisiin sitoumuksiin ei liity tarkennuksia, kuten

¹ ILO, Normlex, Up-to-date Conventions and Protocols not ratified by China, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11210:0::NO:11210:P11210_COUNTRY_ID:103404

² Panel of Experts proceedings constituted under Article 13.15 of the EU-Korea Free Trade Agreement, Report of the Panel of Experts, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/january/tradoc_159358.pdf

aikarajaa, osapuolilla on paljon liikkumavaraa sopimusvelvoitteiden täyttämisen suhteen: se, että ILO:n sopimuksia ei ratifioida, ei siten tarkoita, että sopimuksen velvoitteita ei olisi täytetty.

ILO:n perussopimusten ratifiointin ja toimeenpanon tulisi olla kaikkien EUn kauppaja- ja investointisopimusten ehdoton minimivaatimus.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kannan perusteluissa viitataan Suomen vuonna 2013 muodostettuun kantaan Kiinan kanssa neuvoteltavasta investointisopimuksesta ja todetaan neuvottelutuloksen vastaavan Suomen tavoitteita.

Maailma on kuitenkin muuttunut radikaalisti vuodesta 2013, jolloin Suomen tavoitteet on asetettu. Kiinan rooli maailmantaloudessa on kasvanut³, maan ihmisoikeustilanne on kehittynyt huolestuttavaan suuntaan ja ekologiset kriisit ovat riistäytymässä hallinnasta.

Marinin hallitusohjelmassa edistetään ”aktiivista kauppapolitiikkaa, joka perustuu avoimuuteen sekä sääntöpohjaisen monenkeskisen kauppajärjestelmän ja vapaakaupan edistämiseen kestäväen kehityksen periaatteet huomioon ottaen”. Hallitusohjelman mukaan Suomi ”pyrkii varmistamaan, että EU:n solmimissa kauppasopimuksissa otetaan riittävällä tavalla huomioon sopimusten vaikutukset ympäristöön, kestäväen kehitykseen, tasa-arvoon ja naisten, tyttöjen sekä työntekijöiden oikeuksiin liittyviin kysymyksiin.” Hallitusohjelmassa on sitouduttu myös siihen, että ”EU:n kauppasopimukseen sisältyvien kestäväen kehityksen tavoitteiden sitovuutta vahvistetaan ja toteutumista seurataan”.

EU:n ja Kiinan välinen investointisopimus ei täytä Marinin hallitusohjelmassa asetettuja tavoitteita: sopimus ei ota konkreettisia askeleita kohti Kiinan ihmisoikeustilanteen paranemista eikä kestäväen kehityksen tavoitteiden sitovuus vaikuttaisi olevan sen vahvempi kuin aiemmissa sopimuksissa. EU:n ja Kiinan välisen investointisopimuksen solmiminen välittää Kiinalle jälleen viestin siitä, että se voi jatkaa ihmisoikeuksien polkemista kenenkään puuttumatta.

Finnwatch pitää tärkeänä, että valtioneuvoston kannassa tunnistetaan yritysvastuusääntelyn merkitys alihankintaketjujen ongelmien korjaamisessa. Investointisopimuksen puutteita ei kuitenkaan voida puolustaa vetoamalla keskeneräiseen yritysvastuusääntelyhankkeeseen, jonka aikataulu ja lopputulos eivät ole selvillä.

³ Tämä todetaan epäsuorasti myös hallitusohjelmassa, ks. ”Aasian painoarvo kasvaa maailmantaloudessa ja -politiikassa. Tämä otetaan huomioon niin kansallisesti kuin EU:ssa.”

Alihankintaketjujen ongelmiin riittävällä tavalla puuttuvan yritysvastuusääntelyn aikaansaaminen vaatii Suomelta aktiivisempaa otetta. Suomen tähänastinen kanta komission yritysvastuusääntelystä järjestettyyn kuulemiseen on ollut myönteinen, mutta liian epämääräinen kunnianhimoisen sääntelyn aikaansaamiseksi. Suomen tulee jatkoneuvotteluissa asettua tukemaan henkilölliseltä soveltamisalaltaan laajaa yritysvastuusääntelyä, joka sisältää myös mahdollisuuden siviilioikeudellisiin vahingonkorvauksiin yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkauksien uhreille.